

Отже, інклюзивний туризм як інноваційна соціальна послуга (також складова базових соціальних послуг) включає систему психолого-педагогічних, соціально-виховних, освітньо-пізнавальних, корекційних, фізкультурно-оздоровчих заходів для дітей та молоді з ООП в умовах туризму, спрямованих на їхню комплексну реабілітацію, оздоровлення та соціальну інтеграцію з метою відновлення основних соціальних функцій особистості, психічного, фізичного і морального здоров'я, соціального статусу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про соціальні послуги». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
2. Класифікатор соціальних послуг. Наказ Міністерства соціальної політики України № 643/34926 від 23 червня 2020 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

Кривенко В. О.,

здобувачка вищої освіти гр. СР-171

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

Науковий керівник: **Острянюк Т. С.,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ФОРМИ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Важливою соціально-психологічною проблемою сьогодення є проблема насильства, яка щоденно завдає шкоди найважливішим благам людини: життю, здоров'ю, честі, гідності. З насильством кожен з нас може зустрітися всюди: на вулиці, вдома, на роботі або ж під час відпочинку. Ця проблема почала існувати в суспільстві ще з прадавніх часів.

В Україні досить довго замовчувалося питання домашнього насилля, суспільство закривало на це очі, мовляв це тільки «сімейна» проблема, і лізти в особисте життя не потрібно. Зараз ця проблема стала дуже актуальною і її почали вивчати як психологи так і соціальні працівники, соціологи, правозахисники тощо. Від домашнього насильства можуть потерпати всі члени родини, проте найчастіше воно торкається слабких, нездатних до самозахисту членів сім'ї: дітей, людей похилого віку, а також жінок, які зазвичай фізично слабші за чоловіків.

Проблему визначення поняття насильства та форм його вираження протягом останніх років досліджували такі вчені як Л. Л. Ананіан, Ю. М. Антонян, Л. Д. Гаухман, В. В. Голіна, В. В. Іванова, Л. В. Крижна, Ю. В. Лисюк, Н. В. Машинська, Л. В. Сердюк, В. І. Шахов та інші.

Короткий енциклопедичний словник соціальної роботи дає наступне визначення насильства, а саме: здійснення індивідом або групою примусу (дії), що здійснюється для досягнення поставленої мети, і проявляється в прямих нанесеннях фізичної, психологічної або моральної шкоди іншій особі [1].

Проаналізувавши Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» ми можемо стверджувати, що домашнє насильство – це будь-які умисні дії економічного, психологічного, фізичного та сексуального спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого, які порушують конституційні права і свободи людини та громадянина і завдають шкоду його психічному чи фізичному здоров'ю, а також моральну шкоду.

Опираючись на вищезазначений закон, доцільно було б схарактеризувати такі види домашнього насильства:

1) Фізичне – навмисне нанесення тілесних ушкоджень одним членом сім'ї іншому члену сім'ї, що може спричинити порушення фізичного чи психічного здоров'я, шкоди його

честі та гідності, та навіть призвести до смерті постраждалого (наприклад, удари, штовхання, кусання використання важких предметів або зброї).

2) Сексуальне – вид домагання, що проявляється у формі вимушених сексуальних доторкань, сексуального приниження, примусу до сексу й здійснення сексуальних дій (аж до згвалтування та інцесту) проти волі жертви.

3) Психологічне – насильство, де один член сім'ї погрожує, переслідує, залякує, принижує іншого члена сім'ї для того, щоб навмисно спричинити емоційну невпевненість, нездатність захистити себе та ізолювати жертву від соціальних контактів.

4) Економічне – одноособовий розподіл засобів сімейного бюджету домінуючим членом родини та строгий контроль над витратою грошей з його боку. Зазвичай, це проявляється у таких формах: утримання грошей та примушення жертви просити їх до тих пір, поки кривдник сам не захоче віддати; перешкоджання потерпілому закінчити освіту або отримати роботу; навмисна розтрата та зловживання кривдником матеріальними ресурсами [2].

Щоб більш детально розібратися в проблемі домашнього насилля, я вважаю за потрібним назвати основні ознаки насильства в сім'ї:

- насильство завжди здійснюється навмисно, тобто за попереднім наміром.
- найпоширенішим є те, що люди, які вчиняють насильство, мають певні переваги – це може бути вік, фізична сила, матеріально вигідніше положення тощо.
- насильницькі дії порушують права і свободи людини. Через обмеження прав і свобод жертви насилля, кривдник завжди намагатиметься контролювати її.

насильство завжди завдає шкоди іншій особі (фізично, морально, психологічно, матеріально), наприклад це можуть бути: матеріальна втрата (вкрадені гроші, відібрана частина спільного майна), ушкодження (синці, переломи, вивихи), погіршення емоційного стану (сором, страх, пригнічення, депресія) [3].

Хоча питання насильства в сім'ї є досить новим для нас, але вже багато зусиль було прикладено для того, щоб суспільство звернуло увагу на цю проблему та почало вживати заходів, щоб її вирішити. На сьогоднішній день вже створено чимало організацій, які займаються розв'язанням таких питань.

Соціальна робота – це потужна зброя у боротьбі з домашнім насиллям, яка вирішує такі основні завдання:

- 1) сприяє попередженню та профілактиці всіх проявів насильства в сім'ї;
- 2) надає соціально-психологічну підтримку жертвам насильства;
- 3) проводить корекційну роботу з поведінкою кривдників.

Першим і найважливішим напрямком соціальної роботи є профілактика негативного явища в суспільстві, тобто формування у громадян відповідної думки, щодо небезпечності насильства. Ефективними формами профілактичної роботи є: організація центрів підтримки сім'ї, проведення інформаційних кампаній, створення програм усвідомленого та відповідального батьківства, програм для молоді, які мають на меті сформувати навички самостійного життя, навички вирішення конфліктних ситуацій, побудові стратегії власного життя, переконання, навіювання, робота в громаді [4].

Індивідуальна робота з особами, які пережили насильство в сім'ї, виявляється у консультуванні, де соціальний працівник повинен з'ясувати психосоціальний стан клієнта, налагодити з ним партнерські відносини, виявити як і чому трапилася така ситуація та яке ставлення жертви до цього. Найчастіше жертва приходить в пригніченому стані, боїться щось розповісти, відчуває власну провину. Важливими завданнями соціального працівника є: дотримуватися конфіденційності, вказувати на позитивні характеристики особистості, не засуджувати, доброзичливо та з обережністю відноситися до складної ситуації клієнта, заохочувати дати вихід емоціям назовні.

Окрім індивідуальної роботи, ефективним методом є групова робота. Використання тренінгових (групових) програм є дуже дієвою формою розв'язання проблем насильства. Завдяки таким програмам працівник соціальної сфери допоможе розвинути навички самопізнання, саморозуміння, емоційної гнучкості, навчить змінювати ставлення до себе та

інших, приймати власну індивідуальність, покращить навички спілкування з оточенням та вкаже як правильно виходити з конфліктних ситуацій. У разі потреби соціальний працівник залучає до співпраці психологів, юристів, сприяє проходженню медичного огляду, отримання консультації лікарів, направляє осіб, які вчинили насильство, до центрів (організацій) для проходження корекційної програми.

Найбільш перспективним напрямком соціальної роботи з жертвами насилля є психологічна підтримка, тому дослідники починають акцентувати увагу на використанні різних методів арт-терапії, для того, щоб допомогти клієнту впоратися зі своєю проблемою. Такі технології мають позитивний результат через те, що тут переважає невербальне спілкування, адже особам, які стали жертвами насильства, дуже важко виловити свої думки та почуття через глибоку психотравму.

Одним із сучасних напрямків арт-терапії є фототерапія, де соціальний працівник та клієнт можуть використовувати як готові фотоматеріали, так і створювати оригінальні авторські знімки, адже фотографія виступає головним інструментом психологічної ідентичності особистості. В результаті цього клієнту набагато простіше говорити про людей на фотографіях (навіть якщо серед них і є він сам), ніж про себе безпосередньо. На основі цих технологій вирішуються різного роду психологічні проблеми, формується творча та здорова особистість, розвивається людський потенціал та підвищується психічне і духовне здоров'я [5].

З огляду на все вище зазначене, можна дійти висновку, що проблему насильства в сім'ї можна вважати відносно новою для нашого суспільства, але багато зусиль було прикладено для того, щоб люди звернули увагу на цю проблему та почали вживати заходи для її вирішення. Удосконалення законодавства, створення соціальних програм та проєктів, а також підвищення рівня обізнаності людей стосовно означеної проблеми є головним кроком вперед у подоланні сімейного насильства.

Список використаних джерел

1. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. К. : ДЦССМ, 2002. Кн. 4. 935 с.
2. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>
3. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації «Запобігання та протидія насильству». К., 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>
4. Войтова Л. В. Соціально-педагогічна робота щодо профілактики насильства над дітьми в сім'ї / Войтова Л. В. // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2013. № 1. С. 79 – 86.
5. Кальницька К. О. Соціально-психологічні технології роботи з жінками-жертвами насильства в сім'ї та чоловіками-кривдниками // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Психологічні науки. Чернігів : ЧНПУ, 2014. Вип. 121. Т.1. С. 143 - 148.

Кряж І. В.,

доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної психології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДҐРУНТЯ СОЦІАЛЬНИХ «ЗЕЛЕНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ»

Ознакою сучасного світового розвитку соціальної роботи є перегляд її меж та функцій, який здійснюється в контексті Глобальних цілей сталого розвитку [2]. Все більшої актуальності набуває екологічна підготовка фахівців з соціальної роботи, формування в них екологічної компетентності [4], готовності працювати на «екологічну перспективу»: відповідати на екологічні виклики, впроваджувати зелені технології, просувати екологічно